

УДК 37.015.31:001.89 (С.У. Гончаренко)

Самко А.М.

ФОРМУВАННЯ НАУКОВОЇ КАРТИНИ СВІТУ - НАПРЯМ ДОСЛІДЖЕНЬ НАУКОВОЇ ШКОЛИ С. ГОНЧАРЕНКА

У статті проаналізовано наукові дослідження академіка С. Гончаренка у контексті проблеми формування наукової картини світу. Здійснено системний аналіз дисертаційних досліджень представників наукової школи академіка С. Гончаренка щодо визначеної проблеми. Автором висвітлено зміст і проблематику досліджень, виокремлено провідні напрями наукового пошуку, проаналізовано основні наукові здобутки дослідників. За результатами проведеного дослідження з'ясовано, що тематика дисертаційних праць є відображенням широкого кола наукових інтересів видатного вченого. Визначено, що розвідки колективу однодумців наукової школи академіка С. Гончаренка здійснили вагомий внесок у розвиток педагогічної теорії та практики.

Ключові слова: С. Гончаренко, дисертаційні дослідження, наукова школа, наукова картина світу, науковий світогляд, інтеграція знань.

Постановка проблеми. Пріоритетним напрямом реформування вищої школи є її інтеграція у світовий освітній простір, яка виступає джерелом розвитку у молоді цілісного світосприйняття, методологічною основою розкриття єдності явищ об'єктивної дійсності, що сприяє створенню системного образу світу. Інтеграція як процес створення цілісної і багатовимірної картини світу сьогодні набуває статусу одного з провідних методологічних принципів освіти.

У кожен історичний період суспільство висуває вимоги щодо сформованості в особистості інтегрованої наукової картини світу, яка відповідала б реаліям науково-технічного і соціального розвитку. Тому проблема формування світоглядних уявлень особистості завжди була в центрі уваги педагогічної громади, предметом дискусій серед провідних науковців країни та світу, теоретиків і практиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літературних джерел свідчить, що проблема формування наукового світогляду особистості має багату історію та інтенсивно досліджується протягом останнього півстоліття. Різні теоретичні, методологічні та практичні аспекти зазначеної проблеми стали предметом досліджень філософів (В. Андрущенко, Л. Губерський, Г. Платонов, А. Спіркін, В. Шинкарук та ін.), психологів (Л. Божович, Л. Віготський, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн, Б. Теплов та ін.), методистів-фізиків (П. Атаманчук, О. Бугайов, С. Гончаренко, Є. Коршак, О. Ляшенко, А. Павленко, М. Садовий, О. Сергєєв, В. Тищук, М. Шут та ін.).

Формулювання мети статті – проаналізувати погляди С. Гончаренка щодо формування наукової картини світу, ґрунтуючись на його працях. Здійснити системний аналіз дисертаційних досліджень представників наукової школи академіка С. Гончаренка з напрямку формування наукового світогляду та інтегрованої наукової картини світу.

Виклад основного матеріалу. У Національній освітній доктрині України одним з пріоритетних напрямів державної освітньої політики зазначено "формування у молоді цілісного світорозуміння й сучасного наукового світогляду, системи гуманістичних цінностей; розвиток навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості" [7, с. 3].

За сучасних умов становлення нового постіндустріального інформаційного суспільства світоглядні уявлення й переконання кожної людини формуються в контексті переоцінки історичного минулого, розмаїття думок і поглядів на різні аспекти суспільного життя. Щоб правильно зорієнтуватись у сучасному швидкоплинному світі, знайти своє місце, збагнути сенс свого існування, людині потрібна фундаментальна освіта та своєрідна "духовна вісь", якою є світоглядна культура [12, с. 269]. Фундаментальна освіта розвиває інтелект і творчі здібності людини, формує його науковий світогляд і самосвідомість, допомагає відрізнити наукові знання від домислів і обману, протистояти псевдонауковим уявленням, без чого неможливо прийняття відповідальних рішень.

В останні роки, коли інтенсивно досліджується сучасна наукова картина світу як універсальний образ дійсності, на особливу увагу заслуговує досвід видатного вченого, педагога, академіка С. Гончаренка (1928–2013 рр.), його педагогічна спадщина у контексті проблем формування наукової картини світу та інтеграції у професійній педагогіці. Аналіз наукових досліджень С. Гончаренка, які знайшли відображення у фундаментальних монографіях, посібниках, а також у численних статтях, дозволив виокремити думки вченого щодо визначеної проблеми.

Уперше термін "наукова картина світу" з'явився у науковому обігу в кінці XIX – на початку XX ст. У той час його активно застосовували природодослідники А. Ейнштейн, Д. Максвелл, М. Планк та

ін. Зазвичай у цей термін дослідники вкладали усвідомлення основних уявлень певної галузі науки про досліджувану реальність, відображеної у системі фундаментальних понять та принципів. Тому сьогодні ми часто використовуємо поняття "фізична картина світу", "хімічна картина світу", "біологічна картина світу", "астрономічна картина світу" тощо. Як зазначав С. Гончаренко, термін "наукова картина світу" є універсальним та одним з основних понять усіх галузей науки, а поняття "картина світу", "наукова картина світу", "загальнонаукова картина світу", "природничо-наукова картина світу", "фізична картина світу" та інші подібні до них широко застосовують дослідники різних наукових галузей [2, с. 44].

Слід наголосити, що С. Гончаренко визначав наукову картину світу як картину "... яка виникає у людини внаслідок усвідомлення нею набутих знань, упорядкування, узагальнення інформації щодо світосприйняття, світорозуміння та світовідчуття. Тобто вона являє собою інтегративну сукупність знань, понять людини про оточуючий світ та саму себе...". Наукова картина світу, на думку С. Гончаренка, не може бути сталою, вона постійно змінюється, рухається в залежності від різноманітного сприйняття оточуючої дійсності [2, с. 5]. Людина, яка бере участь у трудовій діяльності, у навчанні, наукових дослідженнях, не усвідомлено керується тією узагальненою картиною світу, яка виникає в неї в той чи інший момент діяльності на підставі отриманих знань та індивідуального або колективного досвіду.

С. Гончаренко розглядав формування наукової картини світу та наукового світогляду, як складний, динамічний і суперечливий процес, на який впливає багато факторів (соціальне середовище, зміст і якість освіти в школі, сім'я, засоби масової інформації тощо). Тому термін "картина світу" в педагогічній науці вживають у широкому і вузькому розумінні. Так, у вузькому розумінні – це власна уява людини про оточуючий її світ, у широкому – система всіх (природних, суспільствознавчих, естетичних, етичних, релігійних та ін.) знань про навколишнє середовище.

Вчений наголошував, що формування наукової картини світу вимагає систематизованих узагальнених знань, що є результатом інтеграційних процесів при вивченні навчальних предметів. На його думку, основою картин світу є інтеграція, що забезпечує узагальнення окремих картин, понять, уявлень людини про оточуючий світ та саму себе.

Картина світу особистості і людства змінюється усе життя. Розмірковуючи над поняттям наукової картини світу, академік С. Гончаренко підкреслював, що вона формується на основі і в процесі виховання та освіти, під впливом соціальних умов життя, наукових досліджень, відкриттів. "У кожній людини, починаючи від народження, – зазначав науковець, – формуються уявлення про оточуючий світ на основі власного розподілу на: ми/я/люди і він – світ..." [2, с. 123]. У зв'язку з цим, він виокремлював картину світу як кожної окремої людини, так і картини світу окремих груп, партій, націй тощо, до яких входять релігійні, політичні, моральні, філософські, наукові та інші знання. Розглядаючи наукову картину світу, носієм і творцем якої є людина, вчений визначив такі її складові: природнича, правова, політична, релігійна, філософська, художня та інші.

На переконання вченого, найбільш загальною, вищою формою суспільної свідомості є науковий світогляд: "...в світоглядному контексті здійснюється синтез знань, їхня інтеграція й диференціація, формується дуже важливий для освіти інтегративний пізнавальний образ – наукова картина світу. Ці процеси, оновлюючи світорозуміння і смисли традиційних понять, сприяють народженню нових смислів і нових понять, важливих і для сприймання освіти..." – підкреслював С. Гончаренко [2, с. 115]. Науковий світогляд являє собою органічну єдність конкретно-історичних наукових, філософських, соціально-політичних, економічних, правових, моральних знань, поглядів і переконань людини, що складають основу розуміння нею закономірностей розвитку природи, суспільства й мислення та визначають її активну життєву позицію [12, с. 276].

Вищезазначене дозволяє зробити висновок, що наукова картина світу виникає у людини внаслідок усвідомлення нею набутих знань, упорядкування, узагальнення інформації щодо світосприйняття та світорозуміння, а відтак являє інтегративну сукупність знань, понять, уявлень людини про оточуючий світ та саму себе. Наукова картина світу визначається синтезом різних галузей знань. Водночас вона є глибоко диференційованим та інтегрованим явищем, є основою пізнання, мислення та спілкування, виступає як засіб і результат ідентифікації особистості.

Проблемі цілісності знань учнів у навчанні фізики та формування їх наукового світогляду присвячена докторська дисертація С. Гончаренка "Методологічні і теоретичні основи формування в учнів середньої школи природничо-наукової картини світу". Розглядаючи цілісну природничо-наукову картину світу як вищу форму інтеграції знань, обґрунтував положення про те, що її формування в учнів повинно здійснюватися на основі послідовної систематизації й узагальнення попередньо сформованих фундаментальних понять, законів і теорій у локальній науковій картині світу та подальшої інтеграції останніх разом з методологічними принципами природознавства в єдину природничо-наукову картину світу. На думку вченого, "знання стають світоглядними, якщо вони здатні бути засобом розуміння і пояснення широкого спектру дійсності, бути орієнтиром у діяльності людини" [1, с. 47]. Експериментальне підтвердження отримала поетапна структура процесу систематизації знань на рівні: фундаментальних наукових понять та законів; теорій та принципів; методологічних принципів природознавства; часткових картин світу; інтеграція останніх в єдину наукову концепцію світу.

Монографії академіка "Формування наукового світогляду учнів у процесі вивчення фізики" та "Формування у дорослих сучасної наукової картини світу" визначили загальне проблемне поле для подальших досліджень його учнів. Власне кажучи, вони стали дослідницькими програмами провідних напрямів досліджень представників наукової школи академіка С. Гончаренка. Світоглядна тематика знайшла своє логічне продовження у дисертаціях його аспірантів і докторантів.

Зокрема, предметом досліджень науковців стали теоретико-методичні засади формування наукового світогляду особистості засобами узагальнення знань, міжпредметних зв'язків; формування ціннісно-світоглядних орієнтацій, екологічного та методологічного компонентів тощо. Теоретичним основам і організаційно-методичним аспектам розвитку інтеграції знань в умовах професійної підготовки фахівців, проблемі формування цілісності знань в різних аспектах присвячено докторські праці, виконання яких у різні роки консультував Семен Устимович. Це дисертації О. Дем'янчука, С. Жупаніна, Е. Ляски (1995), Г. Тарасенко, Г. Філіпчука (1996), Б. Бриліна, В. Радула (1998), Р. Гуревича, О. Коваленко (1999), О. Романовського, П. Яковишина (2001), П. Стефаненка, В. Ягупова (2002), В. Кушніра (2003), Г. Козлакової (2005), Л. Лук'янової, Л. Онищук (2006), І. Малафійка, Р. Мартинової, В. Стрельнікова (2007), Л. Тархан (2008), І. Бендери (2009), Н. Островерхової (2010).

Значний інтерес для нашого наукового пошуку представляють дослідження, спрямовані на створення концепцій і принципів інтеграції змісту природничої освіти, зокрема: фундаменталізація та інтеграція знань щодо вивчення живої природи (А. Степанюк (1999)); з'ясування взаємозв'язку інтеграції та диференціації (П. Сікорський (2001)); вивченні теоретичних та методологічних проблем інтеграції та розроблення теорії дидактичної інтегративності (І. Козловська (2001)); проблеми інтеграції навчальних дисциплін на рівні загальноосвітньої школи (К. Гуз (2008)). У зв'язку з цим контекст нашого дослідження зумовив системний аналіз наукових результатів вищезазначених праць.

Актуальною постає проблема формування цілісності знань школярів про живу природу, якій було присвячено докторське дослідження А. Степанюк. Науковець конкретизувала теоретичні уявлення про узагальнення як загально функціональну спрямованість процесу вивчення живої природи. При цьому вона розробила та обґрунтувала нову концепцію систематизації знань, в основі якої лежать: синергетичний підхід до тлумачення виникнення порядку з хаосу в процесі поступового приведення розрізнених знань у систему на рівні цілісної картини живої природи; положення про неадитивність властивостей системи сумі властивостей її складових частин; ідеї різнорівневої організації життя, системності і цілісності живої природи та розгляду життя як поєднання певних форм його організації різного типу цілісності. На її основі створено дидактичну концепцію шкільних підручників, об'єктами висвітлення яких є жива природа та розроблено критерії рівнів сформованості в учнів цілісності знань про різні форми біологічної організації [10].

Автором розкрито та науково обґрунтовано сутність таких принципів конструювання цілісного змісту навчального матеріалу про живу природу, як орієнтація на структуру об'єктивної реальності та структуру навчального предмета, а також конкретизовані принципи фундаменталізації та інтеграції знань щодо вивчення живої природи. Вченою було обґрунтоване цілісне відображення життя в змісті освіти, яке можливе за умови структурування навчального матеріалу на основі врахування в комплексі зазначених принципів. Теоретично обґрунтовано та експериментально підтверджено основні шляхи, методи та засоби реалізації концепції формування цілісності знань школярів про живу природу в контексті здійснення навчально-виховного процесу в сучасній школі в цілому.

Крім того, А. Степанюк зробила спробу розв'язання актуальної для сучасної школи проблеми формування змісту біологічної освіти школярів. На відповідних теоретико-методологічних підставах розроблено дидактичну концепцію формування цілісності знань школярів.

Результати наукового дослідження А. Степанюк переконливо доводять, що систематизація та узагальнення знань реалізується в органічній єдності з процесом формування методологічних знань (знань про знання (Л. Зоріна) і методах наукового пізнання). Розроблена А. Степанюк концепція передбачає реалізацію за допомогою створення єдиного навчального предмета про життя шляхом розробки структури навчального процесу, програм шкільних курсів, а також моделювання цілісного підручника "Біологія" [10].

П. Сікорський провів спеціальне дослідження, з метою з'ясування основи диференційованого навчання на всіх освітніх ступенях. Автором визначено й обґрунтовано систему дидактичних принципів диференційованого навчання, методологічні підходи до класифікації змісту, методів, форм і навчальних технологій в умовах диференціації. Поглиблено суть основних понять дидактичної диференціації й адаптовано їх до професійних навчальних закладів. Крім того, розглядаються взаємозв'язки між індивідуалізацією і диференціацією, диференціацією та інтеграцією [8]. З урахуванням функцій диференціації й інтеграції обґрунтовується, що поступ в освіті великою мірою залежатиме від доцільного поєднання диференціації й інтеграції змісту на різних освітніх ступенях, а одностороннє розв'язання суперечності між диференціацією й інтеграцією спричинить негативні наслідки у загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих закладах освіти.

Дослідником представлено апробовану модель диференційованого навчання – модульно-рейтингову технологію, її методичні основи. Експериментально доведено, що модульно-рейтингова система навчання дає кращі навчальні результати у диференційованих гомогенних групах (класах) і є

особливо доцільною під час організації вивчення профільних предметів або ядра спеціальних навчальних дисциплін, які складають основу майбутньої професії, у професійних навчальних закладах [8].

У дослідженнях П. Сікорського знайшла підтвердження правомірність використання у практичній діяльності різних видів диференційованих навчальних систем: елективно-гетерогенної різномірної, елективно-гомогенної різномірної, селективно-профільної, елективно-адаптованої. Експериментальні дослідження науковця підтвердили гіпотетичні припущення про те, що на диференційовано-інтегративних засадах можна вибудувати ефективну систему неперервної освіти, а адаптовані дидактичні технології гуманізують й об'єктивізують навчальний процес, суттєво поліпшують результативність навчання, забезпечують процесуально-елективний вибір суб'єктами учіння наступних навчальних закладів [8]. У дисертації висвітлюються проблеми реформування освіти в Україні і на основі принципу диференціації моделюється цілісна структура освітньої системи в регіоні і державі загалом.

Дисертація І. Козловської є комплексним науково-методичним дослідженням, яке присвячене розробці теоретико-методологічних та методичних основ інтеграції знань учнів професійно-технічної школи. Обґрунтовано методологічні підходи до інтеграції знань, введено в обіг поняття дидактичної інтегративності, розроблено її теоретичні основи та поняттєвий апарат, розроблено метод інтегративного аналізу. Сформульовано базові закономірності та концептуальні засади інтеграції знань учнів професійно-технічної школи [6]. Обґрунтована доцільність впровадження системи інтегративного навчання у професійно-технічній школі шляхом оптимального поєднання предметного та інтегративного навчання на основі базового для професії загальноосвітнього курсу. Обґрунтовано принципи структурування знань у процесі їх інтеграції та уточнено критерії відбору змісту навчального матеріалу з урахуванням ідей інтеграції у професійно-технічній школі. Теоретично та експериментально доведена залежність між якістю засвоєння знань та ступенем їх інтеграції. Побудована загальна модель інтеграції знань як основа розроблених варіативних моделей інтегративного навчання фізики з оглядом на специфіку майбутньої професії учнів. Розроблено методiku інтегративного навчання фізики у професійно-технічних навчальних закладах та її організаційне забезпечення.

У докторській дисертації К. Гуза теоретично обґрунтовано і експериментально апробовано модель цілісної неперервної природничо-наукової освіти для початкової, основної, старшої школи; розроблено концепцію цілісної природничо-наукової освіти 1-12 класів, методичну систему та навчально-методичний супровід втілення в навчальний процес цілісності знань про природу через систему навчальних програм, підручників, посібників для учнів та вчителів до освітніх галузей "Людина і світ", "Природознавство". Проаналізовано поняттєво-категоріальний апарат дослідження: "цілісність знань про природу", "образ світу", "образ природи", "природничо-наукова картина світу", "онтодидактичний стрижень освітньої галузі", "ядро природничо-наукових знань". Автором розкрито поняття цілісності знань про природу як результат безперервної сутнісної інтеграції трьох потоків інформації, одержуваної учнями в процесі вивчення: об'єктів і явищ безпосередньо в навколишньому світі; засвоєння змісту предметів природничого циклу протягом навчання в школі; інформації, одержуваної в індивідуальному досвіді і практичній діяльності. У методичній системі поняття природничо-наукової картини світу розглядається як система знань про природу, утвореною на основі уявлень про найбільш загальні взаємозв'язки в навколишньому світі (початкова школа), система знань, що утворюється шляхом обґрунтування елементів знань на підставі найбільш загальних закономірностей природи (основна школа); система знань, основою якої є ядро природничо-наукових знань (система приватних законів і закономірностей предметів природничо-наукових дисциплін, об'єднаних загальними закономірностями природи) [3].

Дослідником узагальнено педагогічні умови формування цілісності знань про природу, які включають теоретичну концепцію цілісної природничо-наукової освіти для середньої школи і методичну систему впровадження її в початкову, основну, старшу школи. Також науковцем визначено критерії сформованості в учнів цілісності знань про природу: оволодіння учнями та вчителями понятійно-термінологічним апаратом, необхідним для формування цілісності знань про природу; операційною здатністю конструювати цілісність знань про природу різних рівнів; розуміння необхідності для людини цілісно ставити і вирішувати проблеми в практичній діяльності [3]. Вченим розроблені показники, рівні сформованості в учнів цілісності знань про природу. Розроблено педагогічні засади навчання учителів початкової школи та предметів природничого циклу у післядипломній освіті, підготовку їх до викладання цілісності змісту освітньої галузі.

Під керівництвом С. Гончаренка захищено цілу низку кандидатських дисертацій, присвячених проблемам інтеграції загальнонаукових професійних знань, зокрема: В. Сгадова (1982), Н. Яковець (1985), І. Василенко, Л. Завацька (1989), С. Саган, Г. Філіпчук, З. Чернявська (1991), О. Дудка, А. Уманец (1992), В. Василів (1994), Н. Москаленко, А. Підласий, П. Сікорський, А. Ринков (1995), В. Дудка (1996), Г. Голобородько, К. Гуз, О. Стрелковська, М. Швед (1997), М. Копельчак (1998), Т. Ібрагімов, В. Кисільова (2001), Є. Чернишова (2004), О. Пискун (2009). Серед зазначених робіт, найбільш близькими до теми нашого дослідження є такі науково-методичні праці: проблема цілісності змісту природничо-наукової освіти (Я. Кміт (1995) та особливостей розробки інтегрованих курсів (Я. Собко (1996); системологічні аспекти інтеграції (О. Джулик (1997); проблеми інтеграції у професійній освіті на основі інформаційних технологій (М. Кадемія (2004); інтегровані навчальні плани та програми для ступеневої підготовки фахівців у навчально-науково-виробничих комплексах

(С. Мамрич (2001); інтеграції в професійно-педагогічній підготовці (В. Сяська (2006); проблемі інтеграції знань учнів про властивості матеріалів у професійно-навчальних закладах (І. Козловська (1993), Ю. Жидецький (1995)). Оскільки в межах однієї статті доволі складно приділити увагу всім дослідженням, зупинимося на характеристичі лише окремих.

Кандидатська дисертація Я. Кміта [5] присвячена дослідженню проблеми інтеграції знань і вмінь з природничих дисциплін у процесі підготовки студентів-іноземців до навчання в медичному вузі. Аналізуються загальні підходи і шляхи реалізації інтеграційного підходу з метою пропедевтичного формування бази професійного мислення лікаря. Автором запропоновано критерії відбору змісту навчального матеріалу з природничих дисциплін; методи формування системи запитань інтегративного змісту з фізики, хімії і біології; структуру логічних ланцюжків формування понять з природничих дисциплін; методи організації та проведення лабораторних та підсумкових семінарських занять з опорою на розроблені дидактичні засоби інтеграції знань і вмінь.

Значущість кандидатської роботи Я. Собко [9] полягає в дослідженні проблеми інтеграції знань з фізичної електроніки при підготовці радіотелемеханіків. Науковцем визначено основні критерії відбору учбового матеріалу та принципи побудови інтегрованого курсу "Фізична електроніка". Запропонований курс містить три частини, які об'єднують суто фізичні, фізико-електронні та прикладні знання в єдину систему, навчальний матеріал курсів фізики та електроніки відповідно розділені на блоки. На думку автора, такий підхід дає можливість зберегти в інтегрованому курсі світоглядну роль вивчення фізики та максимально використати її прикладний аспект.

З-поміж інших виділимо проблему формування професійних знань учнів профтехучилищ засобами мережних комунікацій, якою займалася М. Кадемія. Автором були розглянуті можливості нових сучасних технологій навчання, що базуються на передаванні інформації за допомогою комп'ютера і засобів мультимедіа, в навчальному процесі підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Розроблено та теоретично обґрунтовано положення щодо необхідності системного впровадження комп'ютерних технологій і мережних комунікацій у професійну підготовку фахівців [4]. Удосконалено методику формування професійних знань учнів засобами мережних комунікацій. Розроблено і впроваджено в навчальний процес: інноваційну методику формування професійних знань учнів за допомогою засобів мережних комунікацій; педагогічні програмні розробки для учнів, викладачів і майстрів виробничого навчання; методичні рекомендації для педагогічних працівників з організації професійного навчання й використання сучасних комп'ютерних технологій. Розглянуто проблеми створення та застосування електронного навчального посібника. Основні положення дисертаційного дослідження впроваджено в навчальний процес підготовки майбутніх кваліфікованих робітників системи професійно-технічної освіти України.

Вагомий внесок у вирішення проблеми інтеграції в професійно-педагогічній підготовці зробила В. Сяська. У дисертації розглянута проблема формування творчої особистості за допомогою створеної автором методики інтеграційно-спеціалізованого навчання зі зворотним зв'язком з постановкою завдань з наукової творчості студентам з навчальних тем курсу "Інженерна графіка". Обґрунтовано необхідність добору навчальних завдань професійної спрямованості, які містять сучасні наукові знання, введення наукової творчості в навчальний процес з одночасним залученням студентів до наукової творчості, коли викладач формулює завдання на створення нового вирішення вивченої теми. Наочна поетапність виконання роботи дає змогу дистанційно керувати навчальним процесом [11]. Аудиторне запам'ятовування ключових моментів навчальної інформації допомагає засвоїти на занятті основне. Методика інтеграційно-спеціалізованого навчання зі зворотним зв'язком з постановкою завдань з наукової творчості запропонована як основа нової моделі освіти.

Висновки. Спектр, глибина і системність проведених досліджень є відображенням широкого кола наукових інтересів лідера наукової школи академіка С. Гончаренка, який досліджував проблеми формування наукової картини світу та інтеграції у професійній педагогіці. Основні наукові результати, отримані колективом наукової школи академіка С. Гончаренка, визначаються обґрунтуванням концептуальних засад інтеграції знань учнів професійно-технічної школи, інтегративного підходу до конструювання змісту освіти; визначенням оптимального співвідношення між процесами інтеграції та диференціації у змісті освіти; обґрунтуванням положення щодо доцільності формування дидактичних комплексів у закладах професійно-технічної освіти на засадах інтеграції та доцільності інтеграції управлінського та дидактичного компонентів навчально-виробничого процесу в складі дидактичних комплексів; розробленням моделі дидактичного комплексу; визначенням умов і форм співіснування між предметними й інтегративними курсами та ін. На прикладному рівні розроблено інтегровані курси, інтегративні уроки у профтехучилищах, комплекс інтеграційних дидактичних ігор.

Таким чином, наукові розвідки представників учнів академіка С. Гончаренка здійснили вагомий внесок у розвиток педагогічної теорії та практики.

Використані джерела

1. Гончаренко С.У. Формування наукового світогляду учнів під час вивчення фізики: посіб. для вчителя. Київ, 1990. 208 с.

2. Гончаренко С. У. Формування у дорослих сучасної наукової картини світу : монографія. Київ, 2013. 220 с.
3. Гуз К.Ж. Теоретичні та методичні основи формування цілісності знань про природу учнів загальноосвітньої школи: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.09 / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2008. 40 с.
4. Кадемія М.Ю. Формування професійних знань учнів профтехучилищ засобами мережевих комунікацій: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ, 2004. 20 с.
5. Кміт Я.М. Дидактичні особливості інтеграції знань і вмінь з природничих дисциплін у процесі підготовки студентів-іноземців до навчання у вищій медичній школі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ, 1995. 23 с.
6. Козловська І.М. Теоретичні та методичні основи інтеграції знань учнів професійно-технічної школи: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ, 2001. 36 с.
7. Національна доктрина розвитку освіти України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення 21.02.2018).
8. Сікорський П.І. Теорія і методика диференційованого навчання в середніх загальноосвітніх і професійних навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ, 2001. 39 с.
9. Собко Я.М. Интегрирование знаний учащихся по физической электронике в ПТУ радиотехнического профиля: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ, 1996. 24 с.
10. Степанюк А.В. Методологічні та теоретичні основи формування цілісності знань школярів про живу природу: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 1999. 36 с.
11. Сяська В.Н. Методика вивчення інженерної графіки у вищих технічних навчальних закладах водогосподарчого профілю: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ, 2006. 24 с.
12. Школа О.В. Теоретико-методичні засади навчання теоретичної фізики майбутніх учителів фізики: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2016. 476 с.

Samko A.

FORMATION OF SCIENTIFIC VIEW OF THE WORLD IS A DIRECTION OF S. HONCHARENKO'S SCIENTIFIC SCHOOL

In the article, the scientific researches of Academician S. Honcharenko are analyzed in the context of the problem of forming the scientific view of the world. The scientist considered the formation of scientific view of the world and the scientific outlook as a complex, dynamic and controversial process, which is influenced by many factors (social environment, content and quality of education in school, family, mass media, etc.). S. Honcharenko stressed that the formation of the scientific view of the world requires systematized and generalized knowledge; it is the result of integration process during the study of educational subjects. In his view, the basis of the world's view is the integration providing a generalization of individual views, concepts, and human perceptions of the surrounding world and himself.

The author carried out a systematic analysis of the dissertation researches of representatives of academician S. Honcharenko's scientific school concerning the identified problem. It was determined that theoretical and methodical principles became the subject of the scientists' researches: formation of the individual scientific outlook through the means of knowledge generalization; interdisciplinary relations; formation of value-ideological orientations; ecological and methodological components, etc. It was found out that the doctoral and candidate work, which S. Honcharenko consulted in different years, are devoted to the theoretical foundations, organizational and methodological aspects of the development of knowledge integration in the conditions of specialists' professional training, and the problem of forming the knowledge integrity. The author examines the content and problems of the researches, identifies the leading directions of the scientific research, and analyzes the main scientific achievements of the researchers. According to the results of the conducted research, it was defined that the subjects of dissertational works are reflection of a wide range of scientific interests of the prominent scientist. It was determined that the team of like-minded researches of the Academician S. Honcharenko's scientific school made a significant contribution to the development of pedagogical theory and practice.

Key words: S. Honcharenko, dissertation researches, scientific school, scientific view of the world, scientific outlook, knowledge integration.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2018 р.